

بررسی تأثیر سه نوع سرمایه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی بر شادی جوانان

فاطمه اکبر زاده، کارشناس ارشد دانشگاه مازندران

حمید دهقانی، دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه اصفهان*

غلامرضا خوشفر، استادیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه گلستان

حیدر جانعلی‌زاده چوبدستی، دانشیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه مازندران

چکیده

به علت اهمیت شادی و نقش آن در زندگی جوانان، هدف تحقیق حاضر بررسی میزان احساس شادی جوانان شهر بابلسر و تأثیر سه نوع سرمایه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی بر آن است. نوع روش تحقیق پیمایشی است. تعیین میزان تأثیر هر یک از این سه نوع سرمایه بر میزان احساس شادی، از مهمترین فرضیه‌های این تحقیق هستند. برای انجام این پژوهش، از یک نمونه ۳۸۰ نفری از ساکنان ۲۹-۱۵ سال بابلسر، استفاده شده است. یافته‌های تحقیق گویای آن است که میزان شادی پاسخگویان به طور کلی در حد متوسط است. از بین متغیرهای زمینه‌ای و جمعیت‌شناختی مورد مطالعه، هیچ کدام با شادی رابطه معناداری نداشتند. متغیرهای سرمایه اجتماعی، سرمایه فرهنگی و سرمایه اقتصادی به ترتیب اهمیت، تبیین‌کننده‌های شادی در این تحقیق بوده‌اند. مدل به دست آمده از متغیرهای مؤثر بر اساس رگرسیون چند متغیره نیز، ۲۲/۵ درصد از واریانس احساس شادی در جامعه آماری را تبیین می‌کند. به طور کلی، تمام انواع ذکر شده سرمایه با همدیگر وابستگی متقابل دارند و در طول زمان با داشتن درجات معینی به یکدیگر تبدیل می‌گردند و هر شکلی از آن به گونه‌ای می‌تواند آفریننده شادی باشد.

واژه‌های کلیدی: احساس شادی، سرمایه اقتصادی، سرمایه فرهنگی، سرمایه اجتماعی، جوانان.

مقدمه

شادی یکی از زیباترین احساسات و مهمترین نیاز روانی بشر است، که تأثیرات شگرفی در تعالی، رشد، پایگاه اجتماعی، معنوی و به طور کلی مجموعه زندگی انسان دارد و تمامی تلاش انسان متوجه به دست آوردن آن است. تحقیقات نشان می‌دهد که شادی صرف نظر از چگونگی کسب آن می‌تواند سلامتی جسمانی را بهبود بخشد. افرادی که شاد هستند، احساس امنیت بیشتری می‌کنند، آسانتر تصمیم می‌گیرند، دارای روحیه مشارکتی بیشتری هستند و نسبت به کسانی که با آنها زندگی می‌کنند، بیشتر اظهار رضایت می‌کنند (مایرز^۱، ۲۰۰۰: ۴۸۱).

از طرفی، کمبود و فقدان شادی و نشاط در جامعه، افسردگی، بدبینی و ارزیابی منفی از رویدادها، بی‌علاقگی به اجتماع و کار، کم‌رنگ شدن وجدان کاری، اعتیاد به مواد مخدر، ناهنجاری‌های اجتماعی، رواج خشونت در روابط اجتماعی، طلاق، گرایش به فرهنگ بیگانه و غیر خودی و... را به بار می‌آورد (طاهریان، ۱۳۸۱؛ به نقل از دریکوندی، ۱۳۸۱: ۶).

در راستای مطالعات فراملیتی درباره شادی، مینکو پژوهشی را در سطح بین‌المللی به انجام رسانده و در آن شاخص شادی کشورها را محاسبه نموده است و نشان داده که رتبه شادی ایران در طول سال‌های ۲۰۰۷-۱۹۹۷، در بین ۹۷ کشور، رده ۵۶ است که از متوسط پایین‌تر است (مینکو^۲، ۲۰۰۹: ۱۶۳). همچنین، انتظار زندگی شاد در سال‌های امید به زندگی ۴/۴۱ سال برآورد شده است که به لحاظ میزان شادی و انتظار زندگی شاد در طول سال‌های امید به زندگی، در مقایسه با برخی کشورها، از جمله دانمارک، ایسلند، کانادا، ایرلند، هلند، آلمان، بریتانیا، ایتالیا، اندونزی، ژاپن و... در حد پایین‌تری قرار

دارد و به لحاظ نابرابری شادی در بین آن کشورها رقم بالاتری را به خود اختصاص داده است (گنجی، ۱۳۸۷: ۲-۳). این در حالی است که تاریخ راستین و پر بار ایرانی، نشان می‌دهد ایرانیان در سایه فلسفه شادی و نشاط، توانسته‌اند قرن‌ها بر جهان فرمانروایی کنند و صلح، آشتی، انسانیت و مهر را ارمغان جهانیان سازند، چرا که فلسفه عرفانی آریایی، بر پایه شادی و نشاط بنیان نهاده شده است (صفی‌زاده، ۱۳۸۹). اکنون سؤال اینجاست که با توجه به پیش زمینه‌ها و شرایط ایجاد شادی، چرا ایرانیان در مقایسه با برخی کشورها رتبه پایین‌تری از شادی را به خود اختصاص داده‌اند؟

از طرفی، تلاش برای یافتن عوامل تأثیرگذار بر کنش انسانی، جامعه‌شناسان را به طرح مفاهیم جدیدی در زمینه این عوامل سوق داده است (خدایی، ۱۳۸۸: ۶۶). سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی از این دسته مفاهیم چند بُعدی در علوم اجتماعی هستند که در بسیاری از حوزه‌های جامعه تأثیرگذار هستند (ماجدی و لهسایی‌زاده، ۱۳۸۵: ۹۲). در واقع، مفهوم سرمایه یکی از غنی‌ترین چارچوب‌های تبیینی در ملاحظات جامعه‌شناختی و اقتصادی معاصر است (توسلی، ۱۳۸۴: ۱). از این رو، می‌توان گفت که ارزیابی شادی در هر جامعه‌ای به بررسی دقیق و همه جانبه ساختارهای اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی آن جامعه نیاز دارد. از آنجا که سرمایه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در دل این ساختارها جای دارند، بررسی و مطالعه تأثیر این سه نوع سرمایه بر شادی ضرورت می‌یابد.

از سوی دیگر، مطالعه شادی جوانان به عنوان گروه سنی در معرض خطر و رابطه آن با سه نوع سرمایه حائز اهمیت ویژه است؛ از آن جهت که، باعث شناخت و درک گروه‌های سنی دیگر، خانواده و جامعه از آنان شده و بدین طریق تعاملات صحیح با آنها افزایش می‌یابد.

¹ Myers

² Minkov

کاهش سرمایه اجتماعی، از شادی آمریکایی‌ها می‌کاهد؟» انجام داده‌اند. محققان در این پژوهش فرضیه‌ای را آزمودند که رابطه میان سرمایه اجتماعی و شادی در سطح فردی را می‌سنجد. سه یافته اصلی در این پژوهش بدین قرار است: ۱- چند شاخص از سرمایه اجتماعی به طور معناداری با شادی گزارش شده همبستگی دارد؛ ۲- شاخص‌های سرمایه اجتماعی برای دوره‌های ۲۰۰۴-۱۹۷۵ روندی نزولی را نشان می‌دهد و سوم آنکه، روند شادی که به طور گسترده‌ای می‌تواند توسط روند افزایشی درآمد توجیه شود، توسط روند صعودی درآمد و روند نزولی سرمایه اجتماعی، به ویژه توسط کاهش مؤلفه‌های رابطه‌ای و غیر ابزاری‌اش توجیه می‌شود.

پاودتاو^۵ (۲۰۰۸) نیز به پژوهش جالبی با عنوان «قیمت‌گذاری کردن بر دوستان، آشنایان و همسایگان: استفاده از پیمایش‌های رضایت از زندگی برای ارزش‌گذاری بر روابط اجتماعی» پرداخته است. این تحقیق از روش قیمت‌گذاری برای تخمین زدن ارزش پولی رضایت از زندگی که از طریق افزایش فراوانی تعاملات با دوستان، آشنایان و همسایه‌ها به دست می‌آید، استفاده می‌کند. شواهد ذاتی در ادبیات روان‌شناسی و جامعه‌شناسی مبنی بر اینکه روابط اجتماعی، شادی افراد را تقویت می‌کنند، وجود دارد، ولی مقدار تأثیرش به میزان زیادی ناشناخته باقی مانده است. پژوهشگر با استفاده از پیمایش پانل خانوار بریتانیا، درمی‌یابد که افزایش در سطح حضور اجتماعی تا ۸۵۰۰۰ پوند در یک سال بر حسب رضایت از زندگی ارزش دارد.

پژوهشی با عنوان «آیا پول بیشتر شادی بیشتری را می‌آورد؟» توسط بوسلز و سارین^۶ (۲۰۰۸) انجام شده است. پرسش مطرح در این تحقیق، آن است که چرا افراد

بنابراین، با توجه به مطالب ذکر شده و خلأ تحقیقاتی در خصوص میزان شادی جوانان شهر بابلسر و ارتباط آن با انواع سرمایه، تحقیق حاضر به دنبال بررسی این سؤال‌هاست که آیا بین هر یک از سه شکل سرمایه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی جوانان با شادی آنها ارتباط معناداری وجود دارد؟ سهم تأثیرگذاری هر یک از این سه نوع سرمایه بر میزان شادی جوانان چقدر است؟

پیشینه تحقیق

بردبورن (۱۹۶۹) در مطالعه‌ای با عنوان «ساختار سلامت روانی» نشان داد که میزان درآمد با شادی رابطه مستقیم دارد. کوپر و همکاران^۱ (۱۹۹۲) نیز در پژوهشی با عنوان «فعالیت اجتماعی و نشاط» به این نتیجه رسیدند که فعالیت‌های اجتماعی با میزان نشاط افراد رابطه مستقیم دارد و هر چه تعداد فعالیت‌ها بیشتر باشد، بر شادی افراد افزوده می‌شود. لو و شیخ^۲ (۱۹۹۷) نیز با بررسی همبستگی عوامل شخصیتی با شادی بر روی ۴۹۱ نفر از شهروندان کوشینگ تایوان به این نتیجه رسیدند که روابط اجتماعی، بیشترین ارتباط را با شادی افراد مورد مطالعه دارد (کشاورز، ۱۳۸۴: ۶۹).

آبوت و ساپسفورد^۳ (۲۰۰۶) پژوهشی با عنوان «شادی و رضایت از زندگی در روسیه و اوکراین» انجام دادند. نتایج این تحقیق نشان داد که سرمایه انسانی، شرایط مادی (وضعیت اقتصادی)، زمینه اجتماعی (حمایت، اعتماد و تعهدات اجتماعی)، میزان رضایتمندی از درآمد، امکانات خانوادگی با میزان شادی و رضایت از زندگی افراد مورد مطالعه دارای رابطه مستقیم است.

بارتولینی و دیگران^۴ (۲۰۰۸) پژوهشی با عنوان «آیا

^۱ Cooper et al.

^۲ Lu & Shih

^۳ Abbott & Sapsford

^۴ Bartolini et al.

^۵ Powdthavee

^۶ Baucells & Sarin

لزوماً به همراه ثروتمند شدن کشورها افزایش نمی‌یابد) است. نظریه موجود در این تحقیق، به تحلیل نقش‌های متفاوت عوامل درآمدی و غیردرآمدی در ارتقای شادی افراد می‌پردازد و بنیانی برای مطالعه شادی از دیدگاه افزایش رفاه اجتماعی و عقلانیت منافع فردی فراهم می‌کند. در راستای یافته‌های تجربی موجود، این نظریه پیش‌بینی می‌کند که درآمد باعث افزایش شادی می‌شود، اما تنها تا یک نقطه معین (نقطه‌ای که اندازه آن توسط سطح عوامل غیردرآمدی در اقتصاد معین می‌شود)، اما هنگامی که سطح عوامل غیردرآمدی به دست آمد، افزایش این نقطه درآمدی که قبلاً نیز افزایش یافته بود، به تخصیص ناکارآمدی مورد نظر پارتو منجر می‌شود و شادی افراد را کاهش می‌دهد. این تحقیق نشان می‌دهد که ورای نقطه بحرانی، افزایش درآمد به تنهایی تأثیری بر شادی اجتماعی ندارد و مهمتر آنکه سطح درآمد در این نقطه با سطح عوامل غیر درآمدی موجود در جامعه، مشخص می‌شود و بهبود عوامل غیر درآمدی می‌تواند باعث افزایش این نقطه بحرانی درآمدی شود. نتایج این تحقیق، همچنین عبارت بودند از اینکه دولت باید به تقویت رشد متعادل میان عوامل درآمدی و عوامل غیردرآمدی بپردازد. ممکن است سیاستمداران در بیشتر کشورها تأکید زیادی بر رشد اقتصادی داشته باشند و سیاست‌های اقتصادی به تولید کالاهای درآمدی منجر شود، اما این امر به رکود شادی می‌انجامد. یک راه حل ساده، اما مؤثر برای این مشکل تبدیل کالای اقتصادی به کالای غیر اقتصادی است.

«تحقیق بر روی شادی: اهمیت سرمایه اجتماعی» عنوان پژوهشی است که لیونگ و همکاران^۳ (۲۰۱۰) به آن پرداخته‌اند. این تحقیق به دنبال بررسی تأثیر سرمایه

معتقدند که پول بیشتر شادی بیشتری می‌آورد (در حالی که چنین نیست)؟ در این تحقیق، پژوهشگران مدلی را برای تدوین این معما عنوان می‌کنند. این مدل دو مفهوم سازگاری و مقایسه اجتماعی را به هم مرتبط می‌سازد. شخص عاقلی که پویایی این دو عامل را توجیه می‌کند، شادی بیشتر را با پول می‌خرد. در اینجا سوگیری فراقکنانه وجود دارد که دارای دو اثر است: اثر اول آن می‌تواند این باشد که افراد شادی به دست آمده از پول را بیش از اندازه بدانند؛ دوم اینکه این سوگیری می‌تواند به این موضوع منجر شود که افراد در اختصاص بودجه مصرفشان دچار اشتباه شوند.

«سرمایه اجتماعی و شادی ذهنی در تایوان» عنوان تحقیقی است که چانگ^۱ (۲۰۰۹) انجام داده است. هدف از این تحقیق، آزمون پیش‌بینی‌های تئوریک سرمایه اجتماعی و بررسی روابط میان اشکال مختلف سرمایه اجتماعی و شادی ذهنی در تایوان است. نویسنده از داده‌های پیمایش روند توسعه اجتماعی در تایوان (۲۰۰۳) استفاده کرده است. یافته‌ها نیز در این تحقیق اساساً با ویژگی‌هایی که توسط مدل سرمایه اجتماعی به دست می‌آید، ارتباط دارند. همچنین، تأثیرات تک‌تک اجزای متفاوت سرمایه اجتماعی - شامل مشارکت داشتن در سازمان‌های غیرمنفعت طلبانه، داوطلبانه، حضور در اجتماعات و اعتماد - بر روی شادی مشخص شده‌اند.

تیان و یانگ^۲ (۲۰۰۸) پژوهشی با عنوان «عوامل درآمدی و غیردرآمدی چه تفاوت‌هایی در ارتقای شادی با یکدیگر دارند؟ پاسخی به پارادوکس استرلین» انجام داده‌اند. هدف از این مقاله، توسعه نظریه اقتصاد رسمی به منظور توضیح پارادوکس استرلین (سطوح متوسط شادی

¹ Chang

² Tian & Yang

³ Leung et al.

طوری که به نظر می‌رسد با افزایش آنها، میزان شادی نیز افزایش می‌یابد. گنجی (۱۳۸۷) نیز در پژوهشی با عنوان «تحلیل عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر میزان احساس شادی سرپرستان خانوار در شهر اصفهان» نشان داده است که سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی و میزان درآمد با احساس شادی سرپرستان دارای همبستگی مستقیم است.

همچنین، چلبی و موسوی (۱۳۸۷) در پژوهشی با عنوان «بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر شادمانی در سطوح خرد و کلان» نشان داده‌اند که روابط اجتماعی توأم با اعتماد، اثر تعیین کننده بر شادمانی دارند. همچنین، در سطح کلان نیز رابطه مثبتی بین سرمایه اجتماعی و احساس شادمانی وجود دارد.

چارچوب نظری تحقیق

سرمایه در معنای عام آن، تلاش برای تسخیر گذشته در زمان حال است. به تعبیر پیر بوردیو^۳ «اگر درصد فهم جهان اجتماعی هستیم، باید ایده سرمایه، انباشت آن و تأثیرات آن را مجدداً به جهان اجتماعی معرفی کنیم» (شارع‌پور و خوش‌فر، ۱۳۸۱: ۱۳۴). او در بحث از انواع سرمایه به سه نوع سرمایه اقتصادی^۴، سرمایه فرهنگی^۵ و سرمایه اجتماعی^۶ اشاره می‌کند (بوردیو، ۱۹۹۷: ۱؛ به نقل از توسلی و موسوی، ۱۳۸۴: ۷) و معتقد است که سرمایه بسته به حوزه فعالیت آن، می‌تواند خود را به سه شکل بنیادی درآورد:

۱ - به عنوان «سرمایه اقتصادی» که بی‌درنگ و مستقیماً قابل تبدیل به پول است و شامل درآمد و بقیه انواع منابع مالی است و می‌توان آن را به شکل حقوق

اجتماعی بر شادی است. طبق کار کلمن^۱ (۱۹۸۸) سه بعد سرمایه اجتماعی عبارتند از: ۱- اعتماد، الزامات و تعهدات؛ ۲- شبکه‌های اطلاعاتی؛ ۳- هنجارها و ضمانت‌های اجرایی. محققان با استفاده از رگرسیون داده‌های پیمایش اجتماع عمومی کانادا^۲ (۲۰۰۳)، نشان دادند که عنصری همچون تعلق‌پذیری، حتی پس از کنترل ویژگی‌های زمینه‌ای عمده، رابطه معناداری با شادی دارد. یافته‌های دیگر این موضوع را که سرمایه اجتماعی به عنوان بخش مهمی در پیش بینی شادمانی است، تأیید کردند.

در مطالعات شادی در داخل کشور نیز، پژوهش میرشاه جعفری و همکاران (۱۳۸۱) به «شادمانی و عوامل مؤثر بر آن» می‌پردازد. این تحقیق که به روش اسنادی گردآوری شده، نشان داده است که سرمایه اجتماعی و وضعیت اقتصادی، از جمله عواملی هستند که بر شادی تأثیر بسزایی دارد. همچنین، در پژوهشی دیگر که ارحمی (۱۳۸۵) با عنوان «بررسی رابطه گرایش دینی، روابط اجتماعی و پیشرفت تحصیلی با شادی دانشجویان بومی و غیربومی رشته‌های مختلف دانشگاه تبریز» انجام داده، نشان داده است که بین متغیرهای شادی و روابط اجتماعی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین، نتایج گویای آن است که روابط اجتماعی یکی از عمده‌ترین تبیین‌کننده‌های شادی دانشجویان محسوب می‌شود.

ربانی و همکاران (۱۳۸۶) در تحقیقی با عنوان «فرهنگ و شادی: رویکردی نظری و تجربی در زندگی روزمره سرپرستان خانوار در شهر اصفهان» به این نتیجه رسیده‌اند که اگرچه میزان سرمایه فرهنگی و سبک‌های فراغتی فرهنگی در بین سرپرستان خانوار، میانگین پایینی دارد، اما همواره با احساس شادمانی آنها همبسته است؛ به

³ Pierre Bourdieu

⁴ Economic Capital

⁵ Cultural Capital

⁶ Social Capital

¹ Coleman

² The Canadian General Social Survey

مالکیت^۱ نهادینه کرد.

۲ - به عنوان «سرمایه فرهنگی» که به شرایط معین قابل تبدیل به سرمایه اقتصادی وابسته است و می‌توان آن را به شکل کیفیت‌های آموزشی (مدارک و مدارج تحصیلی) نهادینه کرد.

۳ - به عنوان «سرمایه اجتماعی» که از تکالیف و تعهدات اجتماعی (پیوندها و ارتباطات) تشکیل شده و در شرایطی معین به سرمایه اقتصادی قابل تبدیل است و می‌توان آن را به شکل القاب اشرافی (در شکل اصالت و شهرت) نهادینه کرد (توسلی و موسوی، ۱۳۸۴: ۳-۱؛ شارع‌پور و خوش‌فر، ۱۳۸۱: ۱۳۶ و ۱۳۷).

از نظر بوردیو، معنا و مفهوم سرمایه اقتصادی از پهنه اقتصادی سرچشمه می‌گیرد (ریتزر، ۱۳۷۴: ۷۲۵). همچنین، سرمایه اقتصادی یا ثروت مادی، در واقع قدرت پرداخت برای شکلی از سرمایه است که می‌تواند تبدیل به کالاهای مادی تبدیل شود (هیلر و روکسبی^۲، ۲۰۰۲؛ به نقل از سفیری و آراسته، ۱۳۸۶: ۱۲۶). افراد با داشتن سرمایه اقتصادی می‌توانند کالاهای فرهنگی بیشتری را در اختیار داشته باشند و از امکانات تحصیلی و آموزشی بیشتری برخوردار شوند و از این طریق سرمایه فرهنگی خود را افزایش دهند (خدایی، ۱۳۸۸: ۶۹). بدین طریق موقعیت افراد بر حسب حجم و نوع سرمایه آنها مشخص می‌شود و جایگاه آنان را ابتدا در خانواده و سپس در جامعه مشخص می‌سازد (بوردیو، ۱۳۸۰). بر همین اساس، مطالعات نشان می‌دهند که افراد متعلق به طبقات بالاتر در مقایسه با افراد متعلق به طبقات پایین‌تر شادترند و کلاً پایگاه اقتصادی - اجتماعی شاهراه شادی تلقی می‌شود (آیزنک، ۱۳۷۸: ۱۱۳). بدین ترتیب، کسانی که دارای سرمایه فرهنگی بیشتری هستند - که طبیعتاً پایگاه

اقتصادی - اجتماعی بالاتری نیز دارند - موفق‌ترند و این موفقیت نیز باعث سرور و شادمانی آنها می‌شود (آرگایل، ۱۳۸۳: ۵۹). از همین رو، اکثر افراد مانند ارسطو که ثروت را یکی از عناصر ضروری شادی می‌داند (کسبیر و داینر، ۲۰۰۸)، بر این باورند که افراد با درآمد بالا، بیش از افراد با درآمد پایین شاد هستند، اما این رابطه به آن اندازه که تصور می‌شود واضح نیست (آیزنک، ۱۳۷۸: ۱۱۸). در همین رابطه برخی از تئوری‌ها و دیدگاه‌های مطرح شده در حوزه شادمانی نیز، به میزان و چگونگی تأثیر عوامل عینی و بهبود شرایط مادی بر سطح شادمانی افراد پرداخته‌اند که بیشتر نتایج مطالعات آنها نشان داده است شرایط عینی به خودی خود نقش تعیین‌کننده‌ای در سطح شادمانی افراد ندارند (سینچ، ۱۹۹۸: ۳؛ به نقل از گنجی، ۱۳۸۷). از جمله نظریه پردازان کلاسیک که معتقد است وضعیت شادی افراد جامعه به وسیله موقعیت‌های مادی تحت تأثیر قرار می‌گیرد، کارل مارکس است. وی معتقد است که «وضعیت عینی و مادی زندگی، رفاه و سعادت به ارمغان می‌آورد». همچنین، برخی از اقتصاددانان نیز در این خصوص معتقدند که درآمد بالا همگام با توزیع مناسب ثروت در بین اقشار جامعه، به شادی اعضای آن جامعه منجر می‌شود، زیرا درآمد بالاتر فرصت‌های بیشتری برای اشخاص ایجاد می‌کند تا آنها بهتر و بیشتر بتوانند از کالاها و خدمات مورد نیاز استفاده کنند (فانتز و روجاس^۳، ۲۰۰۱: ۲۹۳؛ به نقل از همان: ۱۰۱).

اما نکته‌ای که در همه تحقیقات نشان داده شده، آن است که میزان معینی از پول، شرط لازم ولی ناکافی برای شادی است (کسبیر و داینر، ۲۰۰۸: ۱۲۲). برخی از تحقیقات از جمله داینر و همکاران (۱۹۹۹) چنین گزارش کرده‌اند که مردم کشورهای ثروتمند از مردم کشورهای فقیر بسیار شادترند، اما مایرز (۲۰۰۰) چنین بیان می‌کند که

¹ Property Rights

² Hiller & Rooksby

³ Fuentes & Rojas

بورديو در این امر نهفته است که سرمایه‌های غیر اقتصادی یا غیر مادی نیز قابل انباشت، مبادله و تبدیل به سایر انواع سرمایه‌اند. او دو مورد سرمایه فرهنگی و سرمایه اجتماعی را اشکال جدید سرمایه می‌نامد (کروبی، ۱۳۸۷: ۳۱۳). بر همین اساس، می‌توان به رابطه بین سرمایه فرهنگی و سرمایه اجتماعی با شادی نیز پی برد؛ بدین طریق که از نظر بورديو تحصیلات نمودی از سرمایه فرهنگی است (فاضلی، ۱۳۸۴: ۳۲) و بسیاری از مطالعات انجام شده در آمریکا نیز دریافته‌اند که میزانی از همبستگی بین خوشبختی و تحصیلات وجود دارد (آرگایل، ۱۳۸۳: ۲۲۹). در این مطالعات، تحصیلات به وسیله تعداد سال‌های تحصیل یا بالاترین مدرک تحصیلی کسب شده، ارزیابی و مشخص شده است که مردم در کشورهایی که بیشترین میزان تحصیلات و بالاترین میزان اطلاعات را دارند، شادترند (وینهون، ۱۹۹۷: ۳۷). البته، این فرضیه نیز مطرح است که تأثیر تحصیلات در کشورهای فقیرتر، بیشتر است (آرگایل، ۱۳۸۳: ۲۲۹).

از سوی دیگر، سرمایه فرهنگی همچنین می‌تواند حاصل مهارت‌ها و تجربه‌هایی باشد که مجوز ورود به عرصه‌هایی را برای شخص و گروه‌ها فراهم سازد (خواجهنوری و مقدس، ۱۳۸۷: ۱۴۰). رضایت و شادی نیز تا حدودی به استفاده از این مهارت‌ها و موفقیت‌ها بستگی دارد و این صرفاً به خاطر دریافت پاداش نیست، بلکه از انجام کار ماهرانه «رضایت درونی» حاصل می‌شود. در واقع، مردم از فعالیت‌هایی مثل شنا، اسکی و به کار بردن مهارت‌های خود لذت می‌برند. این موضوع با ایده‌های سیکزنتمیهایلی^۲ (۱۹۷۵) در مورد رضایت ناشی از ارائه مهارت‌های ضروری تناسب دارد. عملکرد ماهرانه در فعالیت‌های تفریحی احتمالاً می‌تواند از طریق افزایش عزت نفس موجب رضایت شود. این موضوع می‌تواند

همبستگی ضعیفی بین سطح درآمد و شادی در میان مردم آمریکا، کانادا و اروپا موجود است. آرگایل (۱۹۹۹) معتقد است بین درآمد و نشاط ارتباطی مثبت وجود دارد، ولی این ارتباط در بین اقشار کم درآمد بیشتر است؛ یعنی درآمد تا اندازه‌ای که نیازهای مادی افراد را برطرف می‌سازد، بر نشاط تأثیر دارد، ولی درآمد بیش از حد مورد نیاز، نشاط را افزایش نمی‌دهد (دریکوندی، ۱۳۸۱: ۳۱). در همین زمینه، طرفداران اپیکوروس قبلاً مطرح کرده بودند که اگرچه ما به میزان کافی پول برای پیشگیری از رنج‌ها و آسیب‌ها نیازمندیم، اما لزوماً پول، از یک میزان معینی به بعد، سطح بالاتری از شادی را به همراه نمی‌آورد. "هیچ چیز، انسانی را که با مقدار کم از هر چیز ارضا نمی‌شود، ارضا نمی‌کند"، این اعتقادی بود که طرفداران اپیکوروس آن را بیان می‌کردند (دی باتن، ۲۰۰۰: ۶۲).

عامل مهم دومی هم که برای تبیین پارادوکس استرلین وجود دارد، به همین مسأله اشاره می‌کند: هر فردی به تدریج به هر چیزی، از جمله به سطح زندگی بالاتر عادت خواهد کرد. همراه با افزایش درآمد، نیازها و تقاضاهای ادراکی هم مطابق با آن افزایش می‌یابد (استرلین، ۲۰۰۳). به عبارت دیگر، با افزایش درآمد، انتظارات نیز افزایش می‌یابد (آرگایل، ۱۳۸۳: ۳۳۸). بدین طریق، می‌توان گفت ثروت مانند سلامت است؛ فقدان آن بدبختی و ناشادی به شمار می‌آورد، ولی داشتن آن هیچ‌گونه ضمانتی برای خوشبختی به همراه ندارد (کرمی نوری و همکاران، ۱۳۸۱: ۸).

از سویی بورديو، همان‌گونه که در مقاله «اشکال سرمایه» عنوان می‌کند، مفهوم سرمایه را از مفهوم اقتصادی یا مادی آن فراتر برده و گستره معنایی بس وسیعتری بدان بخشیده است. در حقیقت، جوهر نظریه

² Csikszentmihalyi

¹ De Botton

شاخص‌ترین نتیجه سرمایه اجتماعی دانست (پوتنام، ۱۹۹۵: ۶۷۸). در همین راستا، دولان و همکاران^۲ (۲۰۰۸) در مروری بر بیش از ۱۰۰ پژوهش، اعتماد را توسط یک تنوع روشی از قبیل اعتماد بیشتر به دیگران و اعتماد به نهادهای عمومی، اندازه‌گیری کردند و نشان دادند که قویاً با شادی رابطه دارد. به علاوه تاو^۳ و داینر (۲۰۰۷) نشان داده‌اند که کشورهای شادتر، امتیاز بالاتری در اعتماد تعمیم یافته، حضور داوطلبانه در گروه‌ها و گرایش‌های دموکراتیک‌تر به دست آورده‌اند (کسبیر و داینر^۴، ۲۰۰۸: ۱۲۱).

لیونگ و همکاران نیز در تحقیق خود به بررسی نقش سرمایه اجتماعی در شادی مردم پرداختند. آنها دریافتند که رابطه معنی‌داری بین شادی و هر سه بعد سرمایه اجتماعی که توسط کلمن (۱۹۸۸) با نام‌های اعتماد و التزامات، کانال‌های اطلاعاتی، هنجارها و ضمانت اجرایی مطرح شده، وجود دارد. همچنین، آنها نشان دادند که یک شبکه اجتماعی قوی با دوستان عاملی مهم در رابطه با شادی یک فرد است. به علاوه، داشتن ارتباطات بیشتر یک شخص به طور مثبتی با شادی او رابطه دارد (لیونگ و همکاران، ۲۰۱۰: ۱۰). از نظر پوتنام و همکاران نیز، سرمایه اجتماعی یک پیش‌بینی‌کننده قوی برای تعیین میزان شادی افراد و کیفیت زندگی در اجتماع است و لذا برای افزایش سطح شادی مردم سرمایه‌گذاری در سرمایه اجتماعی بسیار ارزشمندتر از سرمایه‌گذاری‌های اقتصادی است (جعفری و همکاران، ۱۳۸۳: ۱۴). همچنین، آنها دریافتند افرادی که از نظر روابط اجتماعی مهارت بیشتری دارند و بهتر می‌توانند با مردم رابطه برقرار کنند، نسبت به افرادی که از نظر مالی غنی‌تر، ولی روابط اجتماعی مطلوبی ندارند، شادتر هستند (دریکوندی، ۱۳۸۱: ۲۷). در تحقیقی

ناشی از اجرای موفق و یا ناشی از شرکت صرف در این گروه‌ها باشد یا ناشی از پوشیدن لباس یا فرم مرسوم گروه، عضو گروه خاص بودن، و شرکت در گروه‌های تفریحی با خرده فرهنگ‌های خاص خودشان باشد. کلی^۱ چنین مطرح می‌کند که: "یک سفالگر نه تنها از محصولش و تجربه اینکه چیزی خلق می‌کند، احساس معنا می‌کند، بلکه از اینکه یک سفالگر است و مهارت‌هایش را تمرین می‌کند، نیز لذت می‌برد" (آرگایل، ۱۳۸۳: ۲۰۶).

به طور کلی، سرمایه فرهنگی افراد زمینه‌های ارزیابی و تفسیر متفاوت رویدادها و به عبارتی دانش‌های متفاوتی را برای آنان فراهم می‌کند که این مقوله براساس دیدگاه‌های شناختی - که بروز و ظهور هیجان‌ها را تولید تفکر انسان، نوع تفسیر او از رویدادها و به طور کلی بازتاب نوع ادراک او از وقایع می‌دانند - هیجان‌های متفاوتی در افراد و گروه‌های متعدد ایجاد می‌کند. بنابراین، میزان دسترسی افراد به سرمایه‌های فرهنگی موجب احراز نوع خاصی از سبک زندگی توسط آنها می‌شود؛ آنچنان که سبک زندگی افراد مجموعه تفکرات، تفاسیر و ادراکات آنها را تشکیل می‌دهند و آن بر بروز هیجان‌های خاص (شادی، غم و...) مؤثر واقع می‌شود (ربانی و همکاران، ۱۳۸۶: ۵۶).

سرمایه اجتماعی نیز یکی دیگر از انواع سرمایه است که مطالعات بسیاری نشان داده‌اند که بر شادی افراد تأثیر دارد. کلمن معتقد است: «سرمایه اجتماعی با کارکردش شناخته می‌شود» (ناطق‌پور و فیروزآبادی، ۱۳۸۴: ۶۱)، اعتماد، مدارا، همکاری، همبستگی‌های گروهی و ارزش‌هایی چون ترحم، شفقت، دلسوزی، ایثار و نوع دوستی نیز مثال‌هایی برای نتایج مثبت یا کارنمودهای سرمایه اجتماعی هستند؛ به گونه‌ای که اعتماد را می‌توان

² Dolan et al.

³ Tov

⁴ Kesebir & Diener

¹ Kelly

دارد (ساعی مهر، ۱۳۸۳: ۲۶). در هر دو این تعاریف - به گونه‌ای که در زیر مطرح شده است - می‌توان رابطه سرمایه اجتماعی با شادی را مطرح کرد.

افزایش و انباشت سرمایه اجتماعی سبب پدید آمدن حسن نیت و اعتماد متقابل میان کنشگران می‌شود، همگرایی و همبستگی اجتماعی آنان را تقویت می‌کند و با ایجاد رابطه‌ای پایدار و استوار زمینه همکاری گسترده آنان را برای تحقق هدف‌های مشترک فراهم می‌آورد (اجتهادی، ۱۳۸۶: ۵). به عبارتی، رشد سرمایه اجتماعی در شبکه روابطی که میان کنشگران برقرار می‌شود، فرصت‌های ویژه‌ای را برای همه کنشگران حاضر و فعال در آن شبکه پدید می‌آورد. این کنشگران می‌توانند با بهره گرفتن از این فرصت‌ها و نیز با پشتوانه همان روابط، هدف‌های شخصی خود را در شبکه روابط و در جمع پیگیری شوند. این فرصت‌ها قابلیت‌ها و توانمندی‌های فردی آنان را در تحقق اهدافشان ارتقای می‌بخشد و احتمال موفقیت آنان را افزایش می‌دهد (همان: ۵ و ۶). بدین طریق، می‌توان گفت که، سرمایه اجتماعی و افزایش آن ° به گونه‌ای که در تحقیقات نیز آمده است - باعث ایجاد و افزایش شادمانی در افراد می‌گردد.

فرضیات پژوهش

الف) به نظر می‌رسد میزان سرمایه اقتصادی جوانان شهر بابلسر بر میزان شادی آنان تأثیر دارد.
ب) به نظر می‌رسد میزان سرمایه فرهنگی جوانان شهر بابلسر بر میزان شادی آنان تأثیر دارد.
پ) به نظر می‌رسد میزان سرمایه اجتماعی جوانان شهر بابلسر بر میزان شادی آنان تأثیر دارد.

دیگر، هلیول و پوتنام^۱ (۲۰۰۵) بر روی ابعاد رابطه‌ای سرمایه اجتماعی کنکاش کردند. این مطالعات تأثیر مثبتی از سرمایه اجتماعی بر روی شادی را نشان دادند (برونی و استنکا^۲، ۲۰۰۸: ۵۰۸).

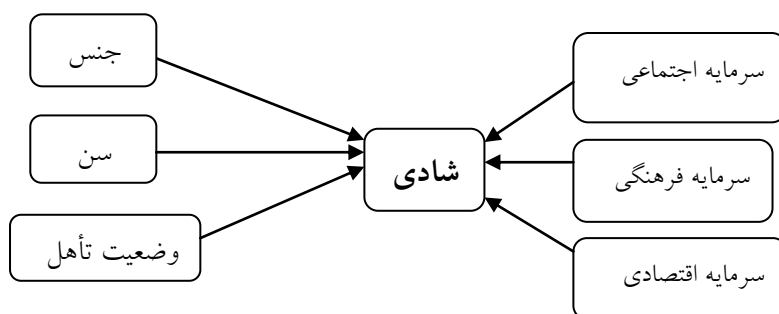
ریچارد رز^۳ (۲۰۰۰) نیز که سرمایه اجتماعی یا همبستگی اجتماعی را چگونگی شبکه روابط اجتماعی، دوستی‌ها، احساس کنترل شخصی و اعتماد اجتماعی می‌داند، معتقد است که سرمایه اجتماعی بیش از سرمایه انسانی (میزان تحصیلات، درآمد، موقعیت اجتماعی فرد و ...) در میزان شادی افراد جامعه مؤثر است (جعفری و همکاران، ۱۳۸۳: ۱۳). رز همچنین بر این باور است که شبکه‌های سرمایه اجتماعی به طور خاص در فراهم آوردن حمایت‌های عاطفی و روانی نقش مؤثری در ارتقای سلامت روانی افراد دارند (رز، ۲۰۰۰: ۱۴۲۳؛ به نقل از لهسای زاده و مرادی، ۱۳۸۶: ۱۶۲). در سطح فردی نیز مشخص شده است که سرمایه اجتماعی همبستگی مستقیمی با شادی درونی دارد؛ به آن دلیل که سرمایه اجتماعی نوعی حمایت و فرصت‌های سهیم شدن با دیگران را فراهم می‌کند.

به طور کلی، سرمایه اجتماعی در مطالعات اجتماعی در دو معنای متفاوت، اما مرتبط با هم مطرح شده است. تعریف اول در رویکرد تحلیل شبکه ریشه دارد و سرمایه اجتماعی شبکه که بر منبع و ابزار موجود در داخل شبکه‌های اجتماعی تأکید دارد. بر اساس این تعریف، دسترسی به پیوندهای اجتماعی متنوع و با قوت متفاوت، دسترسی به منابع حمایتی متنوع را فراهم می‌سازد. تعریف دوم سرمایه اجتماعی پیوندی بر هنجارهای اعتماد و مقیاس عمل جمعی و همبستگی گروهی تأکید

¹ Helliwell & Putnam

² Bruni & Stanca

³ Richard Rose

مدل تحلیلی تحقیق

جدول ۱- نتایج آلفای کرونباخ برای متغیرهای مستقل

و وابسته تحقیق	
میزان آلفای کل	متغیرها
۰/۸۴۱	شادی
۰/۹۲۳	سرمایه اجتماعی
۰/۷۸۱	سرمایه فرهنگی

تعریف مفاهیم و عملیاتی کردن متغیرها

در این تحقیق شادی متغیر وابسته است. داینر و ساه، پس از انجام مطالعات متعدد، از جمله بررسی تحلیل‌های ویلسون در سال ۱۹۶۷، شادی را دارای سه جزء اساسی می‌دانند که عبارتند از: الف) بُعد عاطفی (هیجانی) که در حقیقت خلق و خویهای مثبت و خوشایند در افراد را شامل می‌شود؛ ب) بُعد شناختی که نوعی تفکر و پردازش اطلاعات را در بر می‌گیرد و به ارزیابی مثبت افراد از زندگی منجر می‌شود؛ ج) بُعد اجتماعی که بیانگر گسترش روابط اجتماعی فرد با دیگران و به دنبال آن افزایش حمایت اجتماعی است. به عبارت دیگر، این جزء از شادی گرایش‌ها و تمایلات فرد نسبت به اجتماع، همانند علاقه به انسان‌های دیگر، تأثیر گذاری مثبت بر آنها و... را شامل می‌شود که یکی از مهمترین اجزای آن را تشکیل می‌دهد (داینر و ساه، ۱۹۹۷: ۱۹۵؛ به نقل از ربانی و همکاران، ۱۳۸۶: ۴۸). به منظور سنجش شادی، گنجی در

روش‌شناسی تحقیق

روش تحقیق در پژوهش حاضر، پیمایش است که یکی از متداول‌ترین روش‌های تحقیق در مطالعات کمی محسوب می‌گردد. واحد تحلیل در این تحقیق نیز، فرد پاسخگو (جوان) و سطح تحلیل نیز خرد است. همچنین، این پژوهش از نظر هدف، یک بررسی کاربردی، از نظر وسعت پهنانگر (شهر بابلسر) و از نظر زمانی یک بررسی مقطعی (شش ماهه اول سال ۱۳۹۰) است. ابزار مورد استفاده برای جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه است. جامعه آماری این تحقیق را کلیه جوانان ساکن شهر بابلسر که در دامنه سنی ۱۵-۲۹ سال قرار دارند، تشکیل داده‌اند که بر اساس نتایج آخرین سرشماری اداره بهداشت شهرستان بابلسر در سال ۱۳۸۷، این تعداد برابر با ۱۷۴۹۲ نفر بوده‌اند. همچنین، برای انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده شده است و حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۷۶ نفر است. البته، ۳۸۰ پرسشنامه با استفاده از نرم افزار Spss بررسی شد. برای تعیین اعتبار در پژوهش حاضر از اعتبار محتوا^۱ و برای تعیین پایایی این تحقیق از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. نتایج آلفای کرونباخ برای متغیرهای مختلف تحقیق در جدول ۱ آمده‌اند:

¹ Content Validity

یا اعتماد به افراد آشنا^۱؛ ۲- اعتماد اجتماعی یا اعتماد تعمیم یافته یا اعتماد به بیگانگان^۲؛ ۳- اعتماد مدنی یا اعتماد به سازمان‌ها و نهادها^۳ (شارع‌پور، ۱۳۸۸: ۴). اعتماد بین شخصی نشان دهنده میزان اعتماد به افراد فامیل، دوست، همسایه و نظایر آن است. اعتماد تعمیم یافته، داشتن حسن ظن نسبت به افراد جامعه (غریبه‌ها) جدای از تعلق آنها به گروه‌های سنی، جنسی، قومی و قبیله‌ای است و اعتماد نهادی نیز نشان دهنده میزان اعتماد به نهادها و مسؤولان اداره کشور است (افشانی و همکاران، ۱۳۸۸: ۶۶).

همان‌گونه که در تعریف نظری گفته شد، سرمایه اجتماعی با مجموع نمره‌های سه بعد مشارکت اجتماعی، ارتباط اجتماعی و اعتماد اجتماعی سنجیده می‌شود. بعد مشارکت اجتماعی با ۱۵ گویه، به دو بخش مشارکت اجتماعی رسمی و مشارکت اجتماعی غیر رسمی تقسیم شده و با این سؤال سنجیده می‌شود که در یک سال گذشته تا چه حد در گروه‌ها یا فعالیت‌های زیر مشارکت داشته‌اید؟

گروه‌های رسمی شامل: هیأت‌های مذهبی، انجمن‌های خیریه‌ای، انجمن‌های علمی، گروه‌های ادبی و هنری، گروه‌های ورزشی، گروه‌ها و احزاب سیاسی، صندوق قرض الحسنه خانوادگی یا دوستان، گروه‌های صنفی و کارگری، بسیج. گروه‌های غیر رسمی شامل: گوش دادن به مسائل و مشکلات همسایه‌ها یا دوستان، قرض دادن ابزار و وسایل کار به همسایه‌ها یا دوستان، رفتن به عیادت و دیدار همسایه‌ها یا دوستان در مواقع لازم، پول قرض دادن یا ضمانت مالی همسایه‌ها یا دوستان، کمک کردن به همسایه‌ها یا دوستان از طریق

تحقیق خود در ارزیابی و بازبینی مجدد پرسشنامه آکسفورد، شادی را به سه بعد احساسی، شناختی و اجتماعی تقسیم‌بندی نموده است. در این پرسشنامه جدید که از پرسشنامه شادی آکسفورد (به ویژه در بعد احساسی) استفاده شده، گویه‌ها با قالبی متفاوت از نوع لیکرت طراحی و برخی گویه‌های جدید اضافه شده‌اند. همچنین، این پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، پایایی و روایی لازم را به دست آورده است (گنجی، ۱۳۸۷: ۱۶۲). دامنه نمره‌ها نیز از ۰-۱۲۰ است. سطح سنجش نیز فاصله‌ای است.

سرمایه اجتماعی نیز متغیر مستقل تحقیق است. در این پژوهش سرمایه اجتماعی به سه بعد مشارکت اجتماعی، ارتباط اجتماعی، اعتماد اجتماعی تقسیم شده است. مشارکت اجتماعی به عنوان یکی از ابعاد سرمایه اجتماعی، به معنی سهمی در چیزی داشتن و از آن سود بردن و یا در گروهی شرکت جستن و بنابراین با آن همکاری داشتن است (بیرو، ۱۳۷۰: ۲۵۷). یکی دیگر از ابعاد سرمایه اجتماعی ارتباط اجتماعی است که مجموعه روابط و مناسباتی است که شخص با افراد دیگر در ملاقات‌های دوستانه، دید و بازدیدها، داد و ستدها، مبادلات و خدمات برقرار می‌کند (بختیاری، ۱۳۸۲؛ به نقل از علی زاده قوی فکر، ۱۳۸۸: ۶۷). اعتماد نیز یکی دیگر از مفاهیم کلیدی در نظریه سرمایه اجتماعی است و تعریف آن عبارت است از تمایل فرد به قبول خطر در رفتار با دیگران. این تمایل مبتنی بر یک حسن اطمینان است که بر اساس آن، دیگران به گونه‌ای رفتار خواهند کرد که از آنها انتظار می‌رود (علمی و همکاران، ۱۳۸۴: ۲۴۴). از نظر گیدنز (۱۳۸۰) نیز، اعتماد اجتماعی عبارت از قابلیت تشخیص برای اتکا یا اطمینان به صداقت یا صحت اقوال یا رفتار دیگران است (افشانی و همکاران، ۱۳۸۸). اعتماد به سه صورت خود را نشان می‌دهد: ۱- اعتماد بین شخصی

¹ Interpersonal Trust

² Social Trust

³ Civic Trust

فرهنگ غربی، دانش، زبان، سلاقی و سبک‌های زندگی و آنچه به آن فرهنگی فرهیختگان می‌گویند (همان: ۷۴). همچنین، سرمایه فرهنگی، حاصل تحصیلات، مدارک‌ها، مهارت‌ها و تجربه‌هایی است که مجوز ورود به عرصه‌هایی را برای شخص و گروه‌ها فراهم می‌سازد (خواجانه‌نوری و مقدس، ۱۳۸۷: ۱۴۰). به نظر بوردیو، سرمایه فرهنگی در درون یک فضای اجتماعی، پخش شده است و سپس به وسیله میراث، انتقال یافته و بالاخره به صورت فرهنگ سرمایه‌گذاری می‌شود. او همچنین بر این باور است که سرمایه فرهنگی به سه شکل وجود دارد:

الف) سرمایه فرهنگی تجسم یافته که به خصایل دیرپای فکری و جسمی اشاره دارد و نمی‌توان آن را به دیگران واگذار کرد؛ مثل حافظه، مهارت‌های تجربی و رفتاری.

ب) سرمایه فرهنگی عینیت یافته که به شکل کالاهای فرهنگی وجود دارد. این سرمایه قابل انتقال به دیگران است و شامل اشیای مادی، مثل رسانه‌ها، کتاب‌ها، لغت نامه‌ها، ادوات و ماشین آلات می‌شود.

ج) سرمایه فرهنگی نهادینه شده که به کمک ضوابط اجتماعی و به دست آوردن عناوین برای افراد کسب موقعیت می‌کند، مانند مدرک تحصیلی و آموزشی (بوردیو، ۱۳۸۴؛ به نقل از نادعلی نجف آبادی، ۱۳۸۷).

برای سنجش سرمایه فرهنگی تجسم یافته که همان داشتن مهارت‌های فرهنگی است از ۹ گویه استفاده شده است. برای سنجش بعد سرمایه فرهنگی عینیت یافته نیز، شانزده گویه که همان استفاده از امکانات فرهنگی است، تنظیم شده و برای آن مانند بعد تجسم یافته از طیف لیکرت استفاده شده است. پاسخ‌ها در قالب پنج گزینه اصلاً، خیلی کم، تاحدودی، زیاد و خیلی زیاد و به ترتیب با کدهای ۰ تا ۴ ارائه شده‌اند.

برای سنجش سرمایه فرهنگی نهادینه شده نیز از

کارهای کوچک (خرید کردن، نگهداری از کودکان آنها و ...)، کمک به افراد نیازمند (مثل تهیه جهیزیه و کمک برای ازدواج).

پاسخ‌ها در قالب پنج گزینه اصلاً، خیلی کم، تاحدودی، زیاد و خیلی زیاد و به ترتیب با کدهای ۰ تا ۴ ارائه شده‌اند. با جمع دو بعد رسمی و غیر رسمی، نمره کلی مشارکت اجتماعی حاصل شده است.

و برای سنجش ارتباط اجتماعی از ۹ گویه و با این سؤال سنجیده می‌شود: میزان روابط یا احساس دوستی و صمیمیت خود را نسبت به هریک از افراد زیر مشخص کنید: اعضای خانواده، فامیل و خویشاوندان، دوستان، همسایگان، همکاران، اهالی محله، افراد هم قوم و هم مذهب، همشهری‌ها (ساکنان بابلسر)، مردم (ایرانیان). پاسخ‌ها در قالب پنج گزینه اصلاً، خیلی کم، تاحدودی، زیاد و خیلی زیاد و به ترتیب با کدهای ۰ تا ۴ ارائه شده‌اند.

برای سنجش اعتماد اجتماعی نیز از ۲۶ گویه استفاده شده است. ده گویه اعتماد بین شخصی (اعتماد به: اعضای خانواده، فامیل و خویشاوندان، دوستان و ...)، چهارده گویه اعتماد نهادی (اعتماد به: بازاریان، پزشکان، روحانیون، پلیس و ...) و دو گویه نیز اعتماد تعمیم یافته را می‌سنجد.

در هر سه بعد، پاسخ‌ها در قالب پنج گزینه اصلاً، خیلی کم، تاحدودی، زیاد و خیلی زیاد و به ترتیب با کدهای ۰ تا ۴ ارائه شده‌اند. سپس نمره‌های خام سه بعد با هم جمع زده شده و نمره کلی اعتماد اجتماعی به دست آمده است.

سرمایه فرهنگی متغیر مستقل در این تحقیق است که قدرت شناخت و قابلیت استفاده از کالاهای فرهنگی در هر فرد تعریف شده است (فکوهی، ۱۳۸۱: ۳۰۰؛ به نقل از نادعلی نجف آبادی، ۱۳۸۷). به باور تیلور، سرمایه فرهنگی از مؤلفه‌های بسیاری تشکیل شده است، برای مثال، در یک

پدر، امکانات و وسایل منزل، قیمت منزل مسکونی و قیمت تقریبی اتومبیل خانواده، مدنظر قرار گرفته است. پرسش‌ها به صورت باز مطرح شده و از پاسخگویان خواسته شد که میزان آنها را قید کنند. البته، بعد امکانات و وسایل منزل به صورت بلی (با کد ۱) و خیر (با کد ۰) مطرح شده و سپس پاسخ‌ها با هم جمع زده شده‌اند. ابتدا ابعاد پنجگانه را بر اساس درصدهای تجمعی حاصل از داده‌های واقعی به سه مقوله پایین، متوسط و بالا تقسیم نموده و سپس با جمع زدن آنها نمره کلی سرمایه اقتصادی به دست آمده است. تدوین این مقیاس بر مبنای پژوهش سفیری و آراسته (۱۳۸۶) بوده است. این متغیر همچنین در سطح سنجش فاصله‌ای است.

یافته‌های تحقیق

یافته‌ها از ۳۸۰ پرسشنامه بررسی شده، نشان می‌دهند که ۵۲/۴ درصد آنها زن و ۴۷/۶ درصد آنها نیز مرد بوده‌اند. همچنین، از میان پاسخگویان تحقیق ۷۴/۷ درصد کل پاسخگویان مجرد و ۲۳/۹ درصد آنها نیز متأهل بوده‌اند. ۱/۳ درصد کل پاسخگویان نیز مطلقه بوده‌اند. ۱۲/۶ درصد پاسخگویان تحصیلاتی در سطح سیکل، ۳۰/۳ درصد دارای مدرک دیپلم، ۱۵ درصد تحصیلات فوق دیپلم، ۳۳/۹ درصد لیسانس و ۸/۲ درصد نیز دارای تحصیلات فوق لیسانس و بالاتر بوده‌اند. دامنه سنی پاسخگویان نیز بین ۱۵ تا ۲۹ سال در نوسان بوده و بیشترین فراوانی آن مربوط به سن ۲۰ سالگی است.

شش گویه استفاده شده که شامل دارا بودن مدارک مختلف تحصیلی - علمی، هنری، ورزشی و حرفه‌ای است و به صورت پرسش مستقیم که «آیا شما دارای مدرک در زمینه‌های تحصیلی، زبان، هنری، ورزش و ... هستید؟» و با پاسخ بلی و خیر سنجیده شده است.

در نهایت، با مجموع نمره‌های سه بعد سرمایه فرهنگی (تجسم یافته، عینیت یافته و نهادینه شده)، نمره سرمایه فرهنگی کل نیز به دست آمده است.

سرمایه اقتصادی دیگر متغیر مستقل این تحقیق است که بلاواسطه و مستقیماً به پول تبدیل می‌شود و به صورت حق مالکیت نهادی می‌گردد (شارع‌پور و خوش‌فر، ۱۳۸۱: ۱۳۶). در واقع، تمام امکانات، دارایی‌ها، منابع و لوازمی که قابلیت مبادله با پول را داشته باشند و ارزش مادی آن توسط نهادهای حقوقی تأیید شده باشد، در زمره سرمایه اقتصادی قرار می‌گیرند (شارع‌پور، ۱۳۸۳: ۶۷).

استونز نیز به گونه مشابهی معتقد است: «سرمایه اقتصادی به درآمد پولی، سایر منابع و دارایی‌های مالی اطلاق می‌شود و تظاهر نهادینه‌اش را می‌توان در حق مالکیت یافت» (استونز، ۱۹۹۸: ۲۲۲؛ به نقل از سفیری و آراسته، ۱۳۸۶: ۱۲۶). سرمایه اقتصادی فرد را با گویه‌های وسایل رفاهی، درآمد فرد (در صورت دارا بودن)، درآمد پدر، نحوه مالکیت منزل، وضعیت منزل مسکونی، مالکیت تلفن همراه، رایانه، ماشین و نوع اتومبیل، زمین، باغ و سپرده بانکی می‌سنجند (همان). در این پژوهش نیز طبق تعریف فرهادی، برای سنجش سرمایه اقتصادی میزان درآمد فرد در ماه (در صورت دارا بودن)، میزان درآمد

جدول ۲- توزیع درصدی متغیرهای وابسته و مستقل تحقیق

متغیرها	پایین	متوسط	بالا	جمع کل
شادی	۳۲/۴	۳۷/۶	۳۰	۱۰۰
سرمایه فرهنگی	۳۴/۲	۳۲/۹	۳۲/۹	۱۰۰
سرمایه اجتماعی	۳۳/۴	۳۵/۸	۳۰/۸	۱۰۰
سرمایه اقتصادی	۳۶/۲	۳۲/۸	۳۱	۱۰۰

نیز در حد بالا قرار داشته است. سرمایه اجتماعی، یکی دیگر از متغیرهای مستقل تحقیق است که بر اساس جدول ۲، ۳۳/۴ درصد از پاسخگویان در حد پایین، ۳۵/۸ درصد کل آنها در حد متوسط و سرمایه اجتماعی ۳۰/۸ درصد کل جمعیت نمونه نیز در حد بالا قرار داشته است. همچنین، میزان سرمایه اقتصادی ۳۶/۲ درصد از پاسخگویان در حد پایین، ۳۲/۸ درصد از آنها در حد متوسط و ۳۱ درصد نیز دارای سرمایه اقتصادی بالا بوده‌اند.

آزمون دو متغیره فرضیه‌ها

در جدول ۲، توزیع درصدی متغیر وابسته و مستقل بر اساس درصد تجمعی نمره‌های واقعی که از تحلیل داده‌ها به دست آمده، نشان می‌دهد که میزان شادی ۳۲/۴ درصد از پاسخگویان در حد پایین، ۳۷/۶ درصد آنها در حد متوسط و میزان شادی ۳۰ درصد کل پاسخگویان در حد بالا بوده است. بر این اساس، می‌توان گفت که میزان شادی جمعیت نمونه در مجموع در حد متوسط است.

سرمایه فرهنگی ۳۴/۲ درصد از پاسخگویان در حد پایین بوده، ۳۲/۹ درصد کل آنها به میزانی متوسط از آن برخوردار بوده‌اند و سرمایه فرهنگی ۳۲/۹ درصد از آنها

جدول ۳- بررسی رابطه شادی و جنسیت

متغیر وابسته	جنسیت	تعداد	میانگین اختلاف میانگین مقدار t		سطح معنی داری
			میانگین	اختلاف میانگین مقدار t	
شادی	زن	۱۹۹	۵۷/۹	۰/۸	۰/۵۸۶ - ۰/۵۴۵
	مرد	۱۸۱	۵۸/۷		

جنسیت افراد و میزان شادی آنها رابطه معنی داری وجود ندارد.

با توجه به جدول ۳، مقدار t در سطح معنی داری ۰/۵۸۶ برابر با ۰/۵۴۵- است که گویای آن است که بین

جدول ۴- بررسی رابطه شادی و وضعیت تأهل

متغیر وابسته	وضعیت تأهل	تعداد	میانگین اختلاف میانگین مقدار t		سطح معنی داری
			میانگین	اختلاف میانگین مقدار t	
شادی	مجرد	۲۸۹	۵۷/۸۷	۱/۸	۰/۲۷۱ - ۱/۱۰۲
	متأهل	۹۱	۵۹/۶۷		

سن، یکی دیگر از متغیرهای زمینه‌ای در این تحقیق است. با توجه به جدول ۵، سطح معنی داری رابطه سن و شادی ۰/۰۶۷ است. این بدین معناست که رابطه سن و شادی معنی دار نیست.

جدول ۴ گویای آن است که سطح معنی داری رابطه شادی و وضعیت تأهل ۰/۲۷۱ است که این بیانگر آن است که بین وضعیت تأهل و میزان شادی افراد رابطه معنی داری وجود ندارد.

جدول ۵- ضریب همبستگی بین شادی و متغیرهای مستقل مورد مطالعه

متغیرهای مستقل تحقیق	ضریب همبستگی	سطح معناداری
سرمایه اقتصادی	۰/۲۳۶	۰/۰۰۰
سرمایه فرهنگی	۰/۳۰۱	۰/۰۰۰
سرمایه اجتماعی	۰/۴۱۳	۰/۰۰۰
سن	-۰/۰۹۵	۰/۰۶۷

میان دو متغیر در حد متوسط است.

نتایج در جدول ۵ همچنین نشان می‌دهد که مقدار r پیروسون به دست آمده از رابطه میان سرمایه اجتماعی و میزان شادی ۰/۴۱۳ و سطح معنی‌داری آن ۰/۰۰۰ است که به لحاظ آماری معنی‌دار است. جهت رابطه نیز میان دو متغیر مستقیم است؛ یعنی با افزایش در میزان سرمایه اجتماعی افراد بر میزان شادی آنها افزوده می‌گردد. ضریب همبستگی نیز حاکی از آن است که شدت رابطه میان سرمایه اجتماعی و شادی متوسط است.

تحلیل چند متغیره

تحلیل رگرسیونی برای متغیرهای مستقل (سرمایه اقتصادی، سرمایه فرهنگی و سرمایه اجتماعی) به منظور تبیین تغییرات متغیر وابسته (شادی) انجام شده که نتایج آن در جداول ۶ و ۷ قابل مشاهده است:

مقدار r پیروسون به دست آمده از رابطه میان سرمایه اقتصادی و شادی ۰/۲۳۶ و سطح معنی‌داری آن ۰/۰۰۰ است که به لحاظ آماری معنی‌دار است. جهت رابطه مثبت است؛ یعنی با افزایش سرمایه اقتصادی افراد میزان شادی آنها نیز افزایش می‌یابد. بنابراین، فرض صفر که به معنای فرض عدم رابطه میان دو متغیر است، رد و فرض مخالف یعنی فرض وجود رابطه میان دو متغیر تأیید می‌گردد. به عبارتی، می‌توان گفت هرچقدر میزان سرمایه اقتصادی افراد بیشتر باشد، میزان شادی آنها نیز افزایش می‌یابد. شدت رابطه میان دو متغیر در حد ضعیف است.

همچنین، مقدار r پیروسون به دست آمده از رابطه میان سرمایه فرهنگی و میزان شادی ۰/۳۰۱ و سطح معنی‌داری آن ۰/۰۰۰ است که از نظر آماری معنی‌دار است؛ یعنی بین دو متغیر رابطه وجود دارد. جهت رابطه مستقیم است؛ یعنی هرچقدر میزان سرمایه فرهنگی افراد بالاتر باشد، میزان شادی آنها نیز افزایش می‌یابد. شدت رابطه

جدول ۶- خلاصه شاخص‌های آماری رگرسیون چند گانه برای تبیین میزان شادی

سطح معنی‌داری آزمون F (Sig)	مقدار آزمون مقایسه میانگین‌ها (F)	مربع ضریب همبستگی چندگانه تعدیل یافته (Adjusted R Square)	مربع ضریب همبستگی چندگانه (R Square)	ضریب همبستگی چندگانه (R)
۰/۰۰۰	۳۶/۰۰۵	۰/۲۲۵	۰/۲۳۲	۰/۴۸۱

جدول ۷- تحلیل چند متغیره؛ بررسی تأثیر همزمان متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته (شادی)

متغیرهای مستقل	ضریب تاثیر غیر استاندارد B	ضریب تاثیر استاندارد Beta	مقدار T	سطح معنی داری sig
مقدار کل	۲۹/۰۵۰		۹/۰۵۲	۰/۰۰۰
سرمایه اقتصادی	۱/۰۱۲	۰/۱۷۳	۳/۵۹۱	۰/۰۰۰
سرمایه فرهنگی	۰/۱۴۹	۰/۱۲۶	۲/۴۷۴	۰/۰۱۴
سرمایه اجتماعی	۰/۲۱۰	۰/۳۷۰	۷/۵۴۵	۰/۰۰۰

۷۷/۵ درصد تغییرات باقیمانده متأثر از عوامل و متغیرهایی است که در تحقیق حاضر مد نظر نبوده‌اند.

تحلیل مسیر^۱

تحلیل مسیر برای آزمون مدل‌های علی به کار می‌رود و مستلزم تنظیم مدلی به صورت نمودار علی است و به ما کمک می‌کند ببینیم در پی چه چیزی هستیم. در تحلیل مسیر از رگرسیون استفاده می‌شود، از این رو، می‌توان میزان مناسب بودن مدل را ارزیابی کرد و با استفاده از وزن بتا (که در تحلیل مسیر ضریب مسیر خوانده می‌شود) مقدار اثر هر متغیر را تعیین کرد. علاوه بر این، تحلیل مسیر ما را قادر می‌سازد به ساز و کار اثر متغیرها بر یکدیگر پی ببریم و مشخص می‌کند اثر هر متغیر تا چه حد مستقیم است و تا چه حد غیرمستقیم. بدین ترتیب، تحلیل مسیر به طریق قابل فهم و ساده‌ای اطلاعات زیادی درباره فرآیندهای علی فراهم می‌آورد (دواس، ۱۳۸۳: ۲۲۲). در نمودار زیر تحلیل مسیر شادی به نمایش گذاشته شده است.

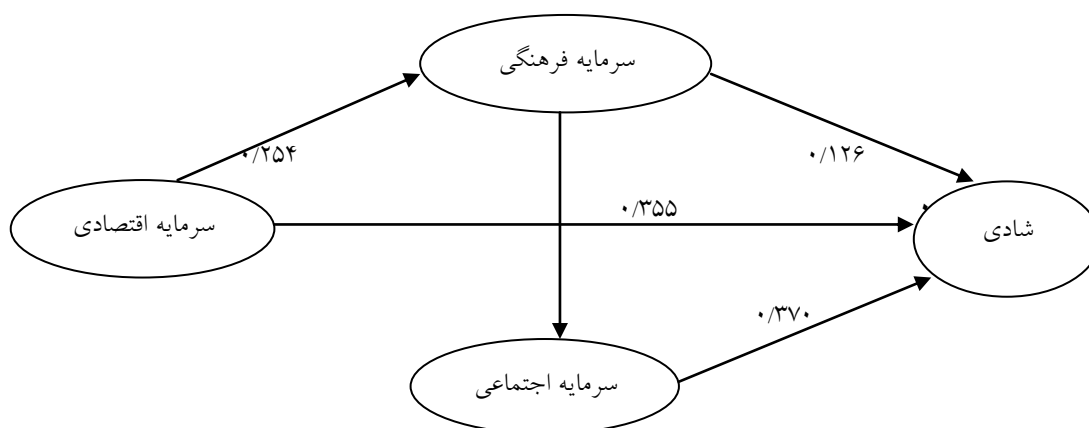
آنگونه که داده‌های جدول ۷ نشان می‌دهند، سطح معنی داری به دست آمده از رابطه سرمایه اقتصادی (۰/۰۰۰)، سرمایه فرهنگی (۰/۰۱۴)، و سرمایه اجتماعی (۰/۰۰۰) با شادی به لحاظ آماری معنی دار است و جهت همه روابط مستقیم است؛ یعنی با افزایش مقادیر این متغیرها، میزان شادی نیز افزایش می‌یابد. در واقع، هر چقدر میزان سرمایه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی افراد بالاتر باشد، میزان شادی آنها نیز افزایش می‌یابد.

همچنین، مقدار بتا برای متغیر سرمایه اجتماعی ۰/۳۷ بوده و از سایر متغیرها بیشتر است؛ یعنی از میان متغیرهای مستقل تحقیق و در واقع از میان انواع سه گانه سرمایه، سرمایه اجتماعی دارای بیشترین تأثیر بر شادی است. مقدار بتای سرمایه اقتصادی نیز ۰/۱۷۳ و بتای سرمایه فرهنگی برابر با ۰/۱۲۶ است.

از آنجا که در روش اینتر کلیه متغیرها همزمان وارد معادله رگرسیون می‌شوند، بنابراین R^2 به دست آمده (Adjusted R Square) نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل در مجموع چند درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کنند (کلانتری، ۱۳۸۵: ۱۸۱). مقدار R^2 به دست آمده در تحقیق کنونی، ۰/۲۲۵ است که نشان می‌دهد مجموع متغیرهای مستقل تحقیق، ۲۲/۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کنند. به عبارتی، ۲۲/۵ درصد از تغییرات میزان شادی ناشی از انواع سه گانه سرمایه بوده،

¹ Path Analysis

نشان دهنده تأثیر غیر مستقیم سرمایه اقتصادی بر شادی است. همچنین، سرمایه فرهنگی با تأثیرگذاری بر سرمایه اجتماعی به مقدار ۰/۳۵۵ به صورت غیر مستقیم نیز بر شادی تأثیر داشته است. اکنون می‌توانیم به محاسبه مجموع تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته بپردازیم:

انگونه که در جدول ۸ ملاحظه می‌گردد، تأثیر مستقیم سرمایه اقتصادی بر شادی ۰/۱۷۳، سرمایه فرهنگی بر شادی ۰/۱۲۶ و سرمایه اجتماعی بر شادی ۰/۳۷۰ بوده است که نشان‌دهنده تأثیرگذاری بیشتر سرمایه اجتماعی بر شادی در قیاس با دیگر انواع سرمایه است، اما بتای سرمایه اقتصادی بر سرمایه فرهنگی ۰/۲۵۴ است که

جدول ۸- آثار مستقیم و غیر مستقیم متغیرهای مدل تحلیلی بر روی شادی

متغیر	اثر مستقیم	اثر غیر مستقیم	مجموع تأثیرات
سرمایه اقتصادی	۰/۱۷۳	۰/۰۶۵	۰/۲۳۸
سرمایه فرهنگی	۰/۱۲۶	۰/۱۳۱	۰/۲۵۷
سرمایه اجتماعی	۰/۳۷۰	---	۰/۳۷

(شادی) متغیر سرمایه اجتماعی است که مجموع تأثیرات مستقیم و غیر مستقیم آن ۰/۳۷۰ و بالاتر از دو نوع دیگر سرمایه است.

نتیجه‌گیری

شادی مفهومی ذهنی و فردی است، اما عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی متعددی در تعیین میزان آن دخیل هستند، زیرا انسان موجودی اجتماعی است و زندگی‌اش در رابطه با دیگرانی معنا می‌یابد که در سطوح مختلف با او در ارتباطند.

با توجه به داده‌های جدول ۸ و بر اساس استناد به آثار مستقیم متغیرها، متغیر سرمایه اجتماعی قویترین و مهمترین پیش‌بینی‌کننده میزان شادی است. متغیرهای سرمایه فرهنگی و سرمایه اقتصادی در رده‌های دوم و سوم قرار می‌گیرند. بر اساس استناد به آثار غیرمستقیم نیز متغیر سرمایه فرهنگی از ضریب تأثیر بالاتری برخوردار بوده، برای پیش‌بینی شادی متغیر قویتری به شمار می‌رود. بر اساس بررسی تأثیرات کلی متغیرهای الگوی تحلیلی تحقیق بر روی متغیر وابسته نیز می‌توان گفت که مهمترین و قویترین پیش‌بینی‌کننده تغییرات متغیر وابسته

نتیجه مهم دیگری که از این تحقیق به دست آمده، آن است که سرمایه فرهنگی پس از سرمایه اجتماعی مهمترین پیش‌بینی‌کننده شادی است و بیشترین اثر را بر روی آن دارد. نظریاتی که در این باره مطرح شد، به این امر اشاره داشتند که شادی می‌تواند به طور مستقیم تحت تأثیر عوامل فرهنگی قرار گیرد (داینر و لوکاس، ۲۰۰۰: ۶۱). ربانی و همکاران در پژوهش خود نتیجه گرفتند که اگرچه همبستگی سرمایه فرهنگی و شادی ممکن است ضعیف باشد، اما سرمایه فرهنگی همواره با احساس شادمانی همبسته است؛ به طوری که به نظر می‌رسد با افزایش آن، میزان شادی نیز افزایش می‌یابد (ربانی و همکاران، ۱۳۸۶: ۴۱). نکته دیگر در این تحقیق آن است که ضرایب تأثیر غیر مستقیم سرمایه فرهنگی بالاتر از دو نوع دیگر سرمایه است. به عبارتی، سرمایه فرهنگی به طور غیر مستقیم بیشترین اثر را بر شادی دارد. این امر نشان‌دهنده آن است که سرمایه فرهنگی با تأثیرگذاری بر سرمایه اجتماعی، عاملی در جهت افزایش این سرمایه شده، افزایش آن نیز به شادی بیشتر می‌انجامد. این به آن علت است که سرمایه فرهنگی در بین سرمایه‌ها پابرجاترین و ثابت‌ترین سرمایه است (خدایی، ۱۳۸۸: ۶۹)، و میزان تأثیرگذاری آن بر شادی، به قابلیت تبدیل آن به انواع دیگر سرمایه بستگی دارد.

دیگر متغیر مستقل تحقیق، سرمایه اقتصادی است که پس از سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی بر شادی تأثیر دارد. این نتیجه نیز با نظریات و مطالعات قبلی مطابق است. بورديو معتقد است سرمایه اقتصادی، ریشه انواع دیگر سرمایه است (بورديو، ۱۹۹۷: ۵۵؛ به نقل از توسلی و موسوی، ۱۳۸۴: ۹) و در مقایسه با دو نوع سرمایه اجتماعی و فرهنگی با سرعت بیشتری به سرمایه‌های دیگر تبدیل می‌شود (کلمن، ۱۳۷۷: ۴۷). اما با این وصف، بر اساس نظر استرلین میزان معینی از پول، شرط لازم ولی ناکافی برای

در میان متغیرهای زمینه‌ای تحقیق، هیچ کدام با شادی رابطه معنی‌داری نداشتند. می‌توان گفت، مهمترین نتیجه این تحقیق آن است که سرمایه اجتماعی قویترین و مؤثرترین پیش‌بینی‌کننده شادی است. این نتیجه تماماً در راستای نتایج مطالعات قبلی است؛ به گونه‌ای که ریچارد رز (۲۰۰۰) معتقد است که سرمایه اجتماعی بیش از سرمایه انسانی (میزان تحصیلات، درآمد، موقعیت اجتماعی فرد و ...) در میزان شادی افراد جامعه مؤثر است. او که سرمایه اجتماعی را چگونگی شبکه روابط اجتماعی، دوستی‌ها، احساس کنترل شخصی و اعتماد اجتماعی می‌داند (به نقل از جعفری و همکاران، ۱۳۸۳: ۱۳)، بر این باور است که شبکه‌های سرمایه اجتماعی به طور خاص در فراهم آوردن حمایت‌های عاطفی و روانی نقش مؤثری در ارتقای سلامت روانی افراد دارند (رز، ۲۰۰۰: به نقل از لهسایی‌زاده و مرادی، ۱۳۸۶: ۱۶۲). لیونگ و همکاران نیز در تحقیق خود که به بررسی نقش سرمایه اجتماعی در شادی مردم پرداخته بودند، دریافتند که رابطه معنی‌داری بین شادی و هر سه نوع سرمایه اجتماعی که توسط کلمن (۱۹۸۸) مطرح شده، وجود دارد. همچنین، آنها نشان دادند که یک شبکه اجتماعی قوی با دوستان، عاملی مهم در رابطه با شادی یک فرد است. به علاوه، داشتن ارتباطات بیشتر یک شخص به طور مثبتی با شادی او رابطه دارد (لیونگ و همکاران، ۲۰۱۰: ۱۰). از نظر پاتنام و همکاران نیز، سرمایه اجتماعی یک پیش‌بینی‌کننده قوی برای تعیین میزان شادی افراد و کیفیت زندگی در اجتماع است و لذا برای افزایش سطح شادی مردم سرمایه‌گذاری در سرمایه اجتماعی بسیار ارزشمندتر از سرمایه‌گذاری‌های اقتصادی است. این نتیجه همچنین با یافته‌های چانگ (۲۰۰۹)، میرشاه جعفری و همکاران (۱۳۸۱)، چلبی و موسوی (۱۳۸۷) و گنجی (۱۳۸۷) نیز همخوانی دارد.

پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روان‌شناسی تربیتی دانشگاه تبریز.

افشانی، سید علیرضا؛ عسکری ندوشن، عباس؛ فاضل نجف آبادی، سمیه و حیدری، محمد. (۱۳۸۸). «اعتماد اجتماعی در شهر یزد: تحلیلی از سطوح و عوامل»، *جامعه‌شناسی کاربردی*، سال بیستم، شماره پیاپی (۳۶)، صص ۵۷-۷۴.

بورديو، پير. (۱۳۸۰). *نظريه کنش: دلایل عملی و انتخاب عقلانی*، ترجمه: مرتضی مردیها، تهران: انتشارات نقش و نگار.

بیرو، آن. (۱۳۷۰). *فرهنگ علوم اجتماعی*، ترجمه: باقر ساروخانی، تهران: انتشارات کیهان.

توسلی، غلامعباس و موسوی، مرضیه. (۱۳۸۴). «مفهوم سرمایه در نظریات کلاسیک و جدید با تأکید بر نظریه های سرمایه اجتماعی»، *نامه علوم اجتماعی*، ش ۲۶، صص ۱-۳۲.

جعفری، ابراهیم؛ عابدی، محمدرضا و لیاقت دار، محمد جواد. (۱۳۸۳). *بررسی میزان شادمانی و عوامل همبسته آن در میان دانشجویان دانشگاه‌های شهر اصفهان*، گزارش نهایی طرح پژوهشی، معاونت پژوهشی دانشگاه اصفهان، شماره طرح: ۸۲۰۱۰۱.

چلپی، مسعود و موسوی، سیدمحسن. (۱۳۸۷). «بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر شادمانی در سطوح خرد و کلان»، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، دوره نهم، ش ۲۱.

خدایی، ابراهیم. (۱۳۸۸). «بررسی رابطه سرمایه اقتصادی و فرهنگی والدین دانش‌آموزان با احتمال قبولی آنها در آزمون سراسری سال تحصیلی ۱۳۸۵»، *فصلنامه انجمن آموزش عالی ایران*، سال اول، ش ۴، صص ۶۵-۸۴.

خواجه نوری، بیژن و مقدس، علی اصغر. (۱۳۸۷).

شادی است. بر این اساس و هماهنگ با نتیجه این تحقیق، می‌توان گفت که سرمایه اقتصادی بر شادی تأثیرگذار است، ولی در مقایسه با سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی، میزان تأثیرگذاری کمتری دارد. شاید به آن دلیل است که سرمایه اجتماعی و فرهنگی در نتیجه استفاده از آن نه تنها کاسته نمی‌شود، بلکه افزوده نیز می‌گردد. این نتیجه با یافته‌های آبوت و ساپسفورد (۲۰۰۶)، مینکو (۲۰۰۹) و همچنین دریکوندی (۱۳۸۱) و کرمی نوری و همکاران (۱۳۸۱) نیز همخوانی دارد.

به طور کلی، نتایج تحقیق نشان می‌دهند که مجموع متغیرهای مستقل تحقیق، ۲۲/۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کنند. به عبارتی، ۲۲/۵ درصد از تغییرات میزان شادی ناشی از انواع سه‌گانه سرمایه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی بوده است. جالب آنجاست که تمام انواع ذکر شده سرمایه با همدیگر وابستگی متقابل دارند و در طول زمان با داشتن درجات معینی به یکدیگر تبدیل می‌گردند و هر شکلی از آن به گونه‌ای می‌تواند آفریننده شادی باشد.

منابع

آرگایل، مایکل. (۱۳۸۳). *روان‌شناسی شادی*، ترجمه:

مسعود گوهری انارکی و دیگران، انتشارات جهاد دانشگاهی اصفهان.

آیزنک، مایکل دبلیو. (۱۳۷۸). *روان‌شناسی شادی*، ترجمه: مهرداد فیروزبخت و خشایار بیگی، تهران: انتشارات بدر.

اجتهادی، مصطفی. (۱۳۸۶). «سرمایه اجتماعی»، *پژوهشنامه علوم انسانی*، ش ۵۳، صص ۱-۱۲.

ارحمی، کلثوم. (۱۳۸۵). *بررسی رابطه گرایش دینی، روابط اجتماعی و پیشرفت تحصیلی با شادی دانشجویان بومی و غیربومی رشته‌های مختلف دانشگاه تبریز*،

- پیام نور.
- شارع پور، محمود و خوش فر، غلامرضا. (۱۳۸۱). «رابطه سرمایه فرهنگی با هویت اجتماعی جوانان (مطالعه موردی شهر تهران)»، *نامه علوم اجتماعی*، ش ۲۰، صص ۱۳۳-۱۴۷.
- شارع پور، محمود. (۱۳۸۸). «بررسی عوامل مؤثر بر اعتماد اجتماعی به نیروهای انتظامی (مطالعه موردی: استان مازندران)»، *جامعه‌شناسی کاربردی*، سال بیستم، شماره پیاپی (۳۶)، صص ۱-۱۶.
- صافی زاده، فاروق. (۱۳۸۹). «شادی و نشاط رمز موفقیت در ایران باستان»، *مجله ارتباط موفق* www.ertebate-movafagh.com ۱۳۸۹/۲/۹
- علمی، زهرا (میلا)؛ شارع پور، محمود و حسینی، سید امیر حسین. (۱۳۸۴). «سرمایه اجتماعی و چگونگی تأثیر آن بر اقتصاد»، *مجله تحقیقات اقتصادی*، ش ۷۱، صص ۲۳۹-۲۹۶.
- علی زاده قوی فکر، رضوان. (۱۳۸۸). *بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر رضایت از زندگی در بین زنان ۲۰-۴۰ سال شهر تبریز*، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مطالعات زنان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان.
- فاضلی، محمد. (۱۳۸۴)، «جامعه‌شناسی مصرف موسیقی»، *فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، ش ۴، صص ۲۷-۵۳.
- کرمی نوری، رضا؛ مکرری، آذرخش؛ محمدی فر، محمد و یزدانی، اسماعیل. (۱۳۸۱). «مطالعه عوامل مؤثر بر احساس شادی و بهزیستی در دانشجویان دانشگاه تهران»، *مجله روان‌شناسی و علوم تربیتی*، سال سی و دوم، ش ۱، صص ۳-۴۱.
- کروبی، مهدی. (۱۳۸۷). «فرهنگ قومی، سرمایه فرهنگی و صنعت گردشگری»، *فصلنامه علمی- پژوهشی رفاه*
- «بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر میزان گذران اوقات فراغت؛ مورد مطالعه: دانش آموزان دبیرستانی شهرستان آباد»، *پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی «ویژه نامه پژوهش های اجتماعی»*، صص ۱۳۳-۱۵۶.
- دریکوندی، هدایت الله. (۱۳۸۱). *بررسی عوامل نشاط انگیز در دانش آموزان مدارس راهنمایی پسرانه شهر اصفهان از نظر مدیران و مربیان پرورشی*، پایان نامه کارشناسی ارشد برنامه ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی دانشگاه اصفهان.
- دواس، دی. ای. (۱۳۸۳). *پیمایش در تحقیقات اجتماعی*، ترجمه: هوشنگ نایی، تهران: نشر نی.
- ربانی، رسول؛ ربانی، علی؛ عابدی، محمدرضا و گنجی، محمد. (۱۳۸۶). «فرهنگ و شادی: رویکردی نظری و تجربی در زندگی روزمره سرپرستان خانوار در شهر اصفهان»، *انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، سال سوم، ش ۸.
- ریترز، جرج. (۱۳۷۴). *نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر*، ترجمه: محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علمی.
- ساعی مهر، منیره. (۱۳۸۳). *بررسی سرمایه‌های اجتماعی، فرهنگی و مهاجرت و استقرار در شهرهای بزرگ؛ مورد شهر تبریز*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه الزهراء.
- سفیری، خدیجه و آراسته، رضیه. (۱۳۸۶). «بررسی رابطه سرمایه اقتصادی زنان با نوع روابط همسران در خانواده»، *مجله علمی- پژوهشی تحقیقات زنان*، سال دوم، شماره اول، صص ۱۱۴-۱۴۷.
- شارع پور، محمود (گروه مؤلفان). (۱۳۸۳). *بررسی مسائل اجتماعی ایران (ابعاد و کارکردهای سرمایه اجتماعی و پیامدهای حاصل از فرسایش آن)*، تهران: دانشگاه

شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان.

ناطق پور، محمدجواد و فیروزآبادی، سید احمد. (۱۳۸۴). «سرمایه اجتماعی و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری آن در شهر تهران»، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، دوره ششم، ش ۴، صص ۵۹-۹۱۵۹.

Abbott, P. & Sapsford, R. (2006) "Life Satisfaction in Post-Soviet Russia and Ukraine". *Journal of Happiness studies*, 7:251-287.

Bartolini, S. Bilancini, E. & Pugno, M. (2008) *Did the Decline in Social Capital Depress Americans' Happiness?* University of Siena - Department of Economics and University of Cassino Department of Economic Sciences. <http://papers.ssrn.com>

Baucells, Manel, Sarin, Rakesh K. (2008) "Does More Money Buy You More Happiness?" , *IESE Business School Working Paper* , No 683:1-28.

Bruni, L. & Stanca, L. (2008) "Watching Alone. Happiness, Relational Goods and Television", *Journal of Economic Behaviour and Organization*, Vol. 65, Issues 3-4: 506-528.

Chang, Wen-Chun (2009) "Social Capital and Subjective Happiness in Taiwan", *International Journal of Social Economics*, Vol. 36, No. 8: 844-868.

De Botton, A. (2000) *The consolations of philosophy*. New York: Vintage Books.

Diener, E.D. & Lucas, C. (2000) "Explanation Differences in Social Levels of Happiness", *Journal of Happiness studies*, 1: 41-78.

Easterlin, R. (2003) "Explaining Happiness", *Proceedings of the National Academy of Sciences*, Vol. 100, No.19: 11176-11183.

Kesebir, P. and Diener, Ed. (2008) "In Pursuit of Happiness: Empirical Answers to Philosophical Questions", *Perspectives on Psychological Science*, Volume 3(2): 117-125:

اجتماعی، سال هفتم، ش ۲۸، صص ۳۰۹-۳۲۴. کشاورز، امیر. (۱۳۸۴). *بررسی رابطه بین شادکامی با سرزندگی، جزمیت - انعطاف‌پذیری و ویژگی‌های جمعیت شناختی در مردم شهر اصفهان*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه اصفهان.

کلانتری، خلیل. (۱۳۸۵). *پردازش و تحلیل داده‌ها در تحقیقات اجتماعی - اقتصادی با استفاده از نرم افزار spss*، چاپ دوم، انتشارات مهندسين مشاور طرح و منظر.

کلمن، جیمز. (۱۳۷۷). *بنیادهای نظریه اجتماعی*، ترجمه: منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.

گنجی، محمد. (۱۳۸۷). *تحلیل عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر میزان احساس شادی سرپرستان خانوار در شهر اصفهان*، پایان‌نامه دکتری جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان.

لهسایی زاده، عبدالعلی و مرادی، گلمراد. (۱۳۸۶). «رابطه سرمایه اجتماعی و سلامت روان در مهاجران»، *فصلنامه علمی - پژوهشی رفاه اجتماعی*، سال هفتم، ش ۲۶، صص ۱۶۱-۱۸۰.

ماجدی، سید مسعود و لهسایی زاده، عبدالعلی. (۱۳۸۵).

«بررسی رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای، سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی: مطالعه موردی در روستاهای استان فارس»، *فصلنامه روستا و توسعه*، سال ۹، ش ۴، صص ۹۱-۱۳۵.

میرشاه جعفری، ابراهیم؛ عابدی، محمدرضا و دریکوندی، هدایت‌الله. (۱۳۸۱). «شادمانی و عوامل مؤثر بر آن»، *تازه‌های علوم شناختی*، سال ۴، ش ۳.

نادعلی نجف‌آبادی، مریم. (۱۳۸۷). *بررسی رابطه بین سرمایه فرهنگی و بردباری اجتماعی (مطالعه موردی شهر نجف‌آباد)*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه اصفهان.

- Putnam, R. (1995) "Tuning in and Tuning out: the Strange Disappearance of Social Capital in America", *PS: Political Science and Politics*, Vol. 28:664-83.
- Tian, Guoqiang & Yang, Liyan (2008) How are Income and Non-Income Factors Different in Promoting Happiness? An Answer to the Easterlin Paradox, Texas A & M University Department of Economics and Rotman School, University of Toronto, <http://papers.ssrn.com>.
- Veenhoven, R. (1997) "Advances in Understanding Happiness". *Published in French in Reve Quebecoise de Psychologies*, 18:29-74.
- <http://pps.sagepub.com/>
- Leung, A. Kier, C. Fung, T. Fung, L. & Sproule, R. (2010) "Searching for Happiness: The Importance of Social Capital", *Journal of Happiness Studies*.
- Mayers, D. (2000) "The Friends and Faith of Happy People", *American Psychologist*, 55:56-57.
- Minkov, M. (2009) "Predictors of Differences in Subjective Well-Being Across 97 Nations ". *Cross-Culthral Research*, no.2:152-179.
- Powdthavee, N. (2008) "Putting a Price Tag on Friends, Relatives, and Neighbours: Using Surveys of Life Satisfaction to Value Social Relationship". *Journal of Socio-Economics*, 37: 1459° 1480.

